

Ministerieel besluit

betreffende

'Functionele kaders Geestelijke Verzorging bij Defensie'

Den Haag, 28 november 2011

Inleiding

De afgelopen jaren werd steeds evidentier dat het Defensie aan een duidelijk centrale visie voor de Diensten Geestelijke Verzorging ontbrak. Wel was decentraal een aantal visies aanwezig, maar voor een centrale aansturing was dit onwerkbaar geworden. Naast het ontbreken van een dergelijk centrale visie waren ook de verantwoordelijkheden en taakomschrijvingen voor de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV) niet eenduidig bekend. Met name vanwege deze onduidelijkheden is door de Commandant Commando DienstenCentra (C-CDC) in 2009 de projectgroep 'herziene inbedding DGV' in het leven geroepen om hier helderheid over te krijgen en om te kunnen bepalen hoe de DGV in de nabije toekomst moet worden verankerd.

De projectgroep heeft een studie verricht naar de achtergrond en historie van de DGV, de noodzaak van organisatieaanpassing en de consequenties hiervan voor: de organisatiestructuur, de besturing, de formatie en functiebeschrijvingen van de DGV. Daarbij is tevens een gezamenlijke missie en visie ontwikkeld door de zes denominaties en hun zendende instanties. De gezamenlijk gedragen missie en visie wordt als voornaamste product van de uitgevoerde studie beschouwd.

De DGV kenmerkt zich door een grote mate van onafhankelijkheid die voortvloeit uit het beginsel van scheiding van kerk en staat dat is af te leiden uit art. 6, eerste lid, van de Grondwet. Defensie zal zich daarom niet mengen in de religieuze of levensbeschouwelijke normen en kwaliteitseisen die gesteld worden aan geestelijk verzorgers. Als werkgever heeft Defensie echter de taak om de geestelijke verzorging bedrijfsmatig, in de breedste zin van het woord, mogelijk te maken. Gedurende de studie is gebleken dat op dit vlak mogelijkheden tot verbetering zijn die zich met name toespitsen op vragen rond de verdeling van verantwoordelijkheden.

Omdat bij de DGV verschillende actoren betrokken zijn zoals de zendende instanties, Defensie en de DGV zelf, bestaat er de noodzaak tot het inzichtelijk maken van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Door de scheiding van kerk en staat is er op een aantal gebieden een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Met deze aanwijzing wil ik duidelijkheid geven over de functionele kaders die Defensie hanteert voor de DGV. Allereerst zal de missie en visie worden omschreven. Daarna komt de functionele afstemming tussen de zendende instanties, Defensie en DGV aan bod en tenslotte de werkzaamheden en het ambtsprofiel van de geestelijk verzorger.

1. Missie en Visie

Defensie vindt het belangrijk dat militairen voor een goede uitvoering van hun taken een goede fysieke conditie en een goede geestelijke conditie bezitten. In dat kader wordt de DGV gezien als een van de personele diensten die organisatorisch is ingebed in de defensieorganisatie. Geestelijk verzorgers bieden ondersteuning bij oriëntatie op godsdienst en levensovertuiging met het oog op de existentiële en ethische vragen die samenhangen met het werken in de Krijgsmacht. De DGV draagt daarmee primair bij aan het (geestelijk) welbevinden van actief dienende militairen en het thuisfront, als belangrijke factor in het leven van een militair. Secundair kan de DGV binnen de beschikbare ruimte zorg verlenen aan veteranen en burgerpersoneel.

De DGV is tevens het levensbeschouwelijk kenniscentrum ter ondersteuning van commandanten met het oog op onderwijs, vorming en voorlichting bij Defensie.

De geestelijk verzorgers van Defensie handelen vanuit een Joodse, Katholieke, Protestantse, Humanistische, Hindoeïstische of Islamitische traditie, opleiding en vorming.

2. Organisatie van de geestelijke verzorging

Door het in Nederland geldende beginsel van scheiding van kerk en staat en het in de Grondwet vastgelegde grondrecht van vrijheid van godsdienst en levensovertuiging ligt de verantwoordelijkheid voor de geestelijke verzorging bij kerkelijke en levensbeschouwelijke genootschappen, die vertegenwoordigd zijn in de zogenaamde zendende instanties. De overheid draagt verantwoordelijkheid voor het bestaan van bepaalde specifieke omstandigheden voor haar medewerkers (in dit geval het leveren van een bijdrage aan vrede en veiligheid wereldwijd). De zendende instanties en de staat hebben daarom een gedeelde verantwoordelijkheid ten aanzien van geestelijke verzorging binnen de overheid. De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het scheppen van functionele kaders en faciliteiten.

De zendende instantie bepaalt de inhoud van de geestelijke verzorging en bestuurt haar geestelijk verzorgers in inhoudelijk opzicht; deze besturing betreft zowel de inhoud van de godsdienst of levensovertuiging als de organisatie daarvan voor zover deze voortvloeit uit of raakt aan de inhoud. Geestelijke verzorging bij Defensie is een domein waarin de staat en de zendende instanties, ondanks de scheiding van kerk en staat, samenwerken. Indien er zich situaties voordoen waarbij er sprake is van een overlap van verantwoordelijkheid tussen Defensie en de zendende instanties, wordt gezamenlijk naar een oplossing gezocht die acceptabel is voor zowel de zendende instanties als Defensie.

Om recht te doen aan deze speciale verhouding wordt in deze paragraaf de positie en verantwoordelijkheden ten opzichte van elkaar beschreven.

2.1 Zendende Instanties

Met zendende instanties worden de (religieus) levensbeschouwelijke instituties bedoeld die door de overheid erkend worden als 'leveranciers' van geestelijk verzorgers. Krachtens de scheiding tussen kerk en staat kan de overheid niet zelf in de inhoud van de geestelijke verzorging voorzien. De religieus en levensbeschouwelijk inhoudelijke verantwoordelijkheid van geestelijk verzorgers komt tot uiting in de zendingsbrief die de zendende instanties verlenen aan hun geestelijk verzorgers om als ambtsdrager werkzaam te zijn binnen Defensie. Alleen met een zendingsbrief van de betreffende zendende instantie kan een geestelijk verzorger bij de overheid worden aangesteld. Het omgekeerde is ook het geval: wanneer een zendende instantie om religieus of levensbeschouwelijk inhoudelijke beweegredenen de zending intrekt moet een geestelijk verzorger worden ontslagen. De zending geeft de overheid de garantie dat een geestelijk verzorger religieus of levensbeschouwelijk inhoudelijk gekwalificeerd is om als geestelijk verzorger werkzaam te zijn.

De rijksoverheid erkent momenteel de volgende zendende instanties:

- Militair Ordinariaat voor de Nederlandse Strijdkrachten van de Rooms-katholieke kerk van Nederland;
- Commissie voor Geestelijke Verzorging bij de krijgsmacht van het Interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO-M) waarin de protestantse kerken en de Oud-Katholieke Kerk van Nederland zijn vertegenwoordigd;
- Humanistisch Verbond;
- Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom; Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap; Portugees-Israëlitisch Kerkgenootschap;
- Hindoeraad Nederland;
- Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO).

Om ervoor zorg te dragen dat deze zendende instanties een representatief aantal gelovigen vertegenwoordigen, hanteert de rijksoverheid de volgende criteria voor zendende instanties:

- het aantal aangesloten organisaties bij de zendende instantie en de geschatte achterban van de instantie;
- de verdeling van geloofsstromingen in Nederland en de vertegenwoordiging daarvan in de instantie;
- er moet een evenwicht bestaan tussen religieuze en sociaal maatschappelijke activiteiten.

2.2 Defensie

De DGV wordt gekenmerkt door een duale aansturing door zowel Defensie als de zendende instanties. Defensie is verantwoordelijk voor de personeelszorg en geeft vanuit die hoedanigheid sturing aan de DGV door het formuleren van het personeelsbeleid, het stellen van kaders daarvoor en het bedrijfsmatig faciliteren van de geestelijke verzorging. Voor de inhoud van deze geestelijke verzorging is Defensie aangewezen op de eerder genoemde zendende instanties. Alleen zo kan worden voorzien in geestelijke verzorging die voldoet aan de verwachtingen van defensiepersoneel en wordt tevens gegarandeerd dat geestelijk verzorgers binnen de kaders van Defensie werken.

De kaderstellende rol van Defensie ten opzichte van de geestelijke verzorging bestaat uit:

- het uitvoeren van periodiek onderzoek naar de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte van militair personeel aan geestelijke verzorging;
- het bewaken van de uitvoering van wettelijke plichten van de overheid inzake religieuze en levensovertuiging en inzake geestelijke verzorging binnen de Krijgsmacht in het bijzonder;
- toekenning van formatie per denominatie;
- het verschaffen van toegang van geestelijke ambtsdragers tot Defensie locaties;
- het faciliteren van de ontplooiing van geestelijk verzorgers binnen Defensie;
- het zoveel mogelijk bieden van veiligheid aan geestelijke verzorgers ten tijde van inzet. Hierbij wordt van de GV'ers verlangd dat het veiligheidsbeleid van Defensie wordt nageleefd. Datzelfde geldt voor de naleving van de Gedragscode Defensie en de Gedragscode DGV en regels van commandanten, tenzij deze strijdig zijn met de scheiding van kerk en staat;
- het vaststellen van een functiebeschrijving met niet-religieus of levensbeschouwelijk inhoudelijke criteria om erop toe te zien dat de DGV zorg verleent die voldoet aan de verwachtingen van de defensieorganisatie;
- het inbedden van de Diensten Geestelijke Verzorging binnen de bedrijfsvoerings- en beleidsprocessen van Defensie;

- binnen het kader van aansturing van de DGV beschikken over managementinformatie en het stelselmatig voeren van overleg met zendende instanties, de directeur DGV en de hoofden van dienst;
- het voeren van periodiek overleg met de zendende instanties onder meer omtrent positionering en raakvlakken tussen inhoud en de besturingsfilosofie van Defensie;
- het verschaffen van duidelijke bij de specifieke functie van de GV'er behorende arbeidsvoorwaarden.

Dit resulteert in een gezamenlijke aansturing door de zendende instanties en Defensie op de onderstaande gebieden:

- personeelsbeleid (onder meer competentieprofielen, bevoegdheden in werving, selectie en benoemingsprocedures, beoordelingen);
- organisatorische vraagstukken (bijv. de aard en reikwijdte van de taken van de geestelijke verzorging);
- de implicaties van de inzet in uitzendgebieden;
- extern communicatiebeleid.

De wijze waarop de gezamenlijke aansturing voor de genoemde gebieden wordt ingevuld, wordt in overleg tussen Defensie en de zendende instanties – voor de onderwerpen die verduidelijking vereisen – uitgewerkt. De eerste aanzet hiertoe ligt bij de zendende instanties.

3. Ambtsprofiel

De vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en het beginsel van de scheiding van kerk en staat zijn vaste gegevens, waardoor Defensie zich niet begeeft op het terrein van de inhoudelijke geloofsverkondiging en –beleving. Die taak ligt bij de zendende instanties. Onverminderd de religieus of levensbeschouwelijk inhoudelijke vrijheid blijft de geestelijk verzorger een defensieambtenaar en derhalve onderworpen aan de bepalingen, gedragscodes en aanwijzingen die gelden voor het defensiepersoneel. In de volgende paragrafen komen achtereenvolgens de werkzaamheden en kwalificaties voor geestelijk verzorgers aan bod.

3.1 Werkzaamheden

Op basis van de in dit document geformuleerde missie en visie en de daarbij behorende beschrijving van functionele kaders, kunnen drie hoofdtaken worden omschreven.

1. De geestelijk verzorger levert kwalitatief hoogstaande geestelijke verzorging, passend binnen de gestelde kaders en die aansluit bij de behoeften van militairen en hun thuisfront, en in tweede instantie die van veteranen en burgerpersoneel door:

- het beschikbaar zijn voor individuele begeleiding;
- het deelnemen aan Sociaal Medisch Team (SMT) overleggen.

2. De geestelijk verzorger biedt mogelijkheden voor militairen voor de beleving van hun eigen levensovertuiging door:

- het organiseren van religieuze of levensbeschouwelijke bijeenkomsten;
- het organiseren van en bijdragen aan speciale bijeenkomsten bij speciale gebeurtenissen.

3. De geestelijk verzorger voorziet in vorming, voorlichting en advies op levensbeschouwelijk terrein door:

- het aanbieden van vormingswerk en in voorkomende gevallen conferenties;
- het geven van lessen geestelijke verzorging gedurende de opleiding;
- het signaleren en adviseren van de leiding over situaties in de organisatie die het welbevinden van mensen (gaan) betreffen.

De DGV positioneert zich hierbij primair in de nuldlijns personeelszorg. Een structurele relatie met de commandant en samenwerking met andere personele diensten is hierbij noodzakelijk.

3.2 Kwalificaties van de geestelijk verzorger

De zendende instanties bepalen op grond van inhoudelijke criteria het profiel van de geestelijk verzorger van hun denominatie. Defensie bepaalt de kwalificaties die behoren bij de positie als ambtenaar. Naast de algemeen geldende eisen voor de aanstelling van geestelijk verzorgers stelt Defensie nadere kwalificaties om de kwaliteit van de geestelijke verzorging voor haar personeel te waarborgen. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat voor de verschillende functies binnen de DGV, zoals de functie van directeur GV bijkomende eisen worden gesteld, waarbij het niet zeker is gesteld dat de directeur een GV'er is. De directeur is ten slotte eindverantwoordelijk voor het functioneren van de DGV als geheel.

Kennis en opleidingseisen

- Academisch werk en denkniveau
- Erkende of daaraan gelijkgestelde opleiding tot geestelijk verzorger die past binnen de denominatie, waarbij desbetreffende zendende instantie verantwoordelijk is voor de inhoud van de opleiding
- Specialistenopleiding NLDA
- Functiegerelateerde opleidingen

Ervaringseisen

- Kennis te hebben van de Nederlandse taal en deel te nemen aan de Nederlandse samenleving
- Een jaar gerichte voorbereiding op geestelijke verzorging, of daarmee gelijkwaardige werk- of stage ervaring

Competenties

Conform het Defensie competentiewoordenboek. Afhankelijk van de complexiteit van de functie wordt per competentie een niveau van gewenst gedrag aangegeven.

- Communiceren
- Creatief
- Integer
- Mensgericht
- Organisatiegericht
- Samenwerken

Fysieke eisen

- Voldoen aan de eisen van geschiktheid en bekwaamheid (BARD hfd 2 art. 9) wat onder andere een psychologisch en een medisch onderzoek inhoudt
- De geestelijk verzorger doorloopt het keuringstraject van Defensie
- Het afleggen van de Defensie Conditieproef

Overige eisen

- Voldoen aan de algemene eisen die aan ambtenaren bij Defensie wordt gesteld
- Te beschikken over een "Verklaring van geen bezwaar" van de MIVD
- Bereid te zijn militairen met een andere religieuze of levensbeschouwelijke achtergrond bij te staan
- Bereikbaar en beschikbaarheid ten behoeve van individuen
- Bereikbaar en beschikbaarheid ten bate van uitzendingen
- Een aanstelling tot geestelijk verzorger vindt alleen plaats als de zendende instantie schriftelijk haar goedkeuring daaraan heeft gegeven. Een schriftelijke intrekking door de zendende instantie van de goedkeuring staat gelijk aan het verlies van een aanstellingsvereiste

4. Tot slot

Een groot aantal van de in het ambtsprofiel beschreven thema's, zoals de omgang met de media en de voorwaarden voor aanstelling, is te vinden in de geldende wet en regelgeving (AMAR en BARD) en SG aanwijzingen binnen Defensie. Deze regelgeving is onverkort van toepassing op het defensiepersoneel, waaronder ook de geestelijk verzorger.

De samenwerking tussen Defensie en de zendende instanties inzake de geestelijke verzorging heeft het karakter van een permanent afstemmingsproces. Deze samenwerking is complex van aard waardoor er gezamenlijke verantwoordelijkheden aanwezig zijn. Met deze aanwijzing is verhelderd wie op welk terrein verantwoordelijk is.

Den Haag, 28 november 2011

DE MINISTER VAN DEFENSIE

drs. J.S.J. Hillen

